

Değişen Dünyada Değişen Osmanlı

Kazanım Ders Notu - 8

» İslahat Nedir?

- **İslahat**; daha iyi duruma getirmek için değişiklik, düzeltme ya da iyileştirme yapmak demektir.
- Avrupa'ya karşı askerî üstünlüğünü kaybeden Osmanlı Devleti, yeni fetihler yapamayınca ekonomisi daha da bozuldu.
- Bu duruma çözüm bulmak amacıyla XVII. yüzyılda padişahlar ve bazı devlet adamları çareler aramaya başladı.
- Bunun için birçok devlet adamına raporlar hazırlatıldı. Bu raporların en önemlilerinden bir tanesi de **Koçibey Risalesi**'dir.
- XVII. yüzyıldaki padişahlar her ne kadar ıslahatlar yapsa da yapılan yenilikler süreklilik göstermemiş ve kalıcı olmamıştır.

» Lale Devri

1718 Pasarofça Antlaşması ile başlayıp 1730 Patrona Halil İsyanı'na kadar devam eden, Avru'dan yenilikler alınan, zevk ve sefa dönemi olarak bilinen döneme **Lale Devri** denir.

Lale Devri Yenilikleri

- Avrupa'da ilk kez geçici elçilikler oluşturulmuştur. Bunun sebebi Avrupa'daki gelişmeleri yakından takip etmektir.
- İlk kez çiçek aşısı uygulanmıştır.
- Çini atölyeleri açılmıştır.
- 1720 yılında tulumbacıların yerine itfaiye teşkilatı kurulmuştur. İtfaiye teşkilatı, Osmanlı tarihinde Batı örnek alınarak kurulan ilk teşkilattır.
- Lale Devri'nde Said Efendi ile İbrahim Müteferrika, 1727'de ilk Osmanlı matbaasını kurmuştur. Matbaa sayesinde kitap sayısı artmış ve bilginin yayılması kolaylaşmıştır.
- Lale Devri'nde ilk defa Yalova'da kâğıt, İstanbul'da kumaş fabrikası kurulmuştur.
- Lale Devri'nin ilk mimari eserlerinden biri III. Ahmed Çeşmesi'dir. Bu çeşme geleneksel Türk çini işçiliğinin en güzel örneklerinden biri olmuştur.

Önemli: Lale Devri, Avrupa'nın üstünlüğünü kabul edip ilk kez örnek aldığımız dönemdir.

» 3. Selim Dönemi Yenilikleri

- Osmanlı'da köklü, radikal anlamda ıslahat yapan ilk padişah III. Selim'dir.
- Yapmış olduğu yeniliklerin tümüne "Yeni Düzen" anlamına gelen "Nizam-ı Cedid" yenilikleri denilmiştir.
- Nizam-ı Cedid adıyla bir ordu kurdu.
- Bu ordu için Selimiye ve Levent kışlalarını inşa ettirdi.
- Bu ordunun ihtiyaçları için İrad-ı Cedid adıyla bir hazine oluşturdu.
- Fransızca, resmi yabancı dil olarak kabul edildi.
- Avrupa başkentlerinde (Paris, Londra, Berlin, Viyana) daimi elçilikler açıldı.
- İlk devlet matbaası kuruldu.
- III. Selim, Kabakçı Mustafa İsyanı ile tahttan indirilmiştir.

» 2. Mahmut Dönemi Yenilikleri

Sened-i İttifak: Sultan II. Mahmud'un tımar sisteminin bozulmasından sonra asker ve vergi toplama işini üstlenen ve zamanla güç kazanan âyanlarla imzaladığı sözleşmedir. Bu sözleşme ile ilk kez bir padişah yönettiği insanlara taviz vermiştir.

Bu dönemde yapılan bazı yenilikler

- Divan-ı Hümayun'u kaldırıp Nazırlıkları (Bakanlık) kurdu. (Yönetim)
- Memurlara pantolon, setre ve fes zorunluluğu getirdi. (Yönetim)
- Devlet dairelerine kendi resmini astıran ilk padişahıdır. (Yönetim)
- Türk tarihindeki ilk nüfus sayımını yaptırdı. Sadece Müslüman erkekler sayıldı. (Yönetim)
- Tımar sistemi kaldırılarak memurlara maaş bağlandı. (Yönetim)
- 1826'da Yeniçeri Ocağı'nı kaldırarak yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye adıyla yeni bir ordu kurdu. (Askeri)
- İstanbul'da ilköğretim zorunlu hale getirildi. (Eğitim, kültürel)
- İlk kez Avrupa'ya öğrenciler gönderildi. (Eğitim, kültürel)
- İlk Türkçe resmi gazete olan Takvim-i Vakayi çıkarıldı. (Yönetim, Kültürel)
- Yerli malı kullanılması teşvik edildi. (Ekonomik, iktisadi, mâli)

Değişen Dünyada Değişen Osmanlı

Kazanım Ders Notu - 8

» Tanzimat Dönemi

Tarihimizde Tanzimat Fermanı (1839) ile başlayıp I. Meşrutiyet'in (1876) ilanına kadar süren döneme **Tanzimat Dönemi** denir.

Tanzimat Fermanı ile devletin siyasi, sosyal, askerî ve kültürel alanlarda kötüyü gidişini önlemek için daha geniş kapsamlı yenilikler yapılmıştır.

Tanzimat Fermanı'nın Maddeleri

- Herkesin mal, can, namus ve hürriyetine saygı duyulacak.
- Herkes kanun önünde eşit olacak.
- Herkesin gelirine göre vergi alınacak.
- Askerlik, ocak şekliinden vatandaşlık görevi haline getirilecek ve belli esaslara bağlanacak.
- Özel mülkiyet hakkı verilecek.
- Açık mahkemede ve eşit şartlarda yargılanma hakkı verilecek.

Islahat Fermanı

- 1856 yılında Islahat Fermanı ilan edilmiştir. Bu fermanla yabancı devletlerin ülkenin iç işlerine karışmasını önlemek ve azınlıkların devlete bağlılıklarını kuvvetlendirmek amaçlanmıştır.
- Ancak her ne kadar azınlıklara bu ferman ile haklar verilse de azınlıkların isyan etmesi önlenememiş ve devletin dağılma süreci devam etmiştir.

» 19. Yüzyıldaki Diğer Önemli Olay, Gelişme ve Yenilikler

İletişim ve Haberleşme Alanında Yapılan Bazı Islahatlar

- 1840 yılında Posta Nezareti kuruldu.
- 1854 yılında Kırım Savaşı sırasında ilk telgraf hattı kullanıldı.
- 1870 yılında Telgraf Müdürlüğü kuruldu.

Ulaşım Alanında Yapılan Bazı Islahatlar

- 1827 yılında İngiltere'den ilk buharlı gemi satın alındı.
- 1851 yılında vapur seferlerini düzenli hale getirmek için Şirket-i Hayriye kuruldu.
- 1856 yılında İzmir-Aydın arasında ilk demir yolu hattı inşa edildi.
- 1888 yılında İstanbul'u Avrupa'ya bağlayan demir yolu hattı açıldı.

Ekonomi Alanında Yapılan Bazı Islahatlar

- 1863 yılında Osmanlı'nın Niş valisi Mithat Paşa tarafından Memleket Sandıkları oluşturuldu.
- 1888 yılında Memleket Sandıkları, Ziraat Bankasına dönüştürüldü.

Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan Bazı Islahatlar

- 1863 yılında babası ölmüş maddi durumu zayıf çocukların eğitimi için Darüşşafaka Cemiyeti açıldı.
- 1868 yılında Mekteb-i Sultânî (Galatasaray Lisesi) açıldı.

Osmanlı Ekonomisinin Çöküşünde Rolü Olan Gelişmeler

1838'de imzalanan **Balta Limanı Ticaret Anlaşması** ile yabancıların serbestçe ticaret yapabilmelerine imkân sağlandı. Bu durum yerli esnafın iflas etmesine, Osmanlı ekonomisinin olumsuz etkilenmesine ve dışa bağımlı hale gelmesine neden oldu. XIX. yüzyılda Avrupalı devletlerden yüksek faizle borç alınarak giderler karşılanmaya çalışıldı. **İlk kez Kırım Savaşı sırasında alınan borçlar** büyük oranda israf edildi. Devlet, otuz yıl içinde borçlarının faizini dahi ödeyemez hâle gelerek iflas etti. Osmanlı Devleti'nin iflasını duyurmasıyla alacaklı devletler bir araya gelerek **Düyûn-u Umûmiye** adında uluslararası bir teşkilat kurdular (1881). Osmanlı gelir kaynaklarının büyük bir kısmına el koyan bu teşkilat, vergileri topluyor ve alacaklı devletler arasında paylaşıyordu. Osmanlı Devleti, kapitülasyonlar ve Düyûn-u Umûmiye Teşkilatının etkisiyle ekonomik bağımsızlığını kaybetti. Bu durum devletin siyasi bağımsızlığına da zarar verdi.